

Dolf van Veen:

'Geen wij/zij, maar samenwerking'

Dolf van Veen, van oorsprong orthopedagoog, is bijzonder hoogleraar in Nottingham (GB) en lector aan Hogeschool InHolland en Windesheim. Al decennia houdt hij zich bezig met zorg in en om de school. Momenteel bereidt hij toekomstige leraren voor op Passend Onderwijs. Iemand moet het doen, denk je onwillekeurig als je hem hoort praten.

U geldt als geestelijk vader van de Zorg- en AdviesTeams (ZATs). Bent u tevreden over de manier waarop zij functioneren?

'De vraag is: hoe kunnen we scholen een zetje in de rug geven? Ondersteuning van professionals is in Nederland niet vanzelfsprekend. En wat doen leraren als er niemand is om ze te helpen? Ze gaan het zelf doen. Leraren lopen dan al snel tegen hun eigen grenzen aan. Logisch. Grote klassen, veel vraagstukken.... Ik vind het nog steeds verstandig om de interne zorgstructuur van scholen te versterken met professionals uit andere sectoren: met behulp van ZATs. Maar soms zien scholen en samenwerkingsverbanden de ZATs als buitenboordmotoren. Zo zijn ze niet bedoeld. Ik wilde geen wij/zij, geen praatclubs, maar juist praktische samenwerking, ingebed in de leerlingenzorg. Dat lukt lang niet overal.'

Zijn de ZATs mislukt?

'Nou, er is veel bereikt, de dekkingsgraad is gegroeid, maar er zijn te weinig plekken waar het goed loopt. In Deventer en Zutphen bijvoorbeeld, pareltjes! Ik heb zelf in 1998 in Amsterdam-West de effecten gezien van jeugdzorg in en om de school: veel (allochtone) kinderen hadden ontwikkelingsproblemen of verzuimden veel. Toen we beter gingen kijken, bleek dat veel kinderen depressief waren en dat er gedrags- en opvoedingsproblemen waren. En de hulpverlening was ver weg. Toen we hen vanuit het onderwijs benaderden en ondersteuning boden, vroegen leraren ook sneller hulp. Kinderen kregen gemiddeld anderhalf jaar eerder hulp, problemen escaleerden minder snel.'

Men ging meer preventief werken?

'Zeker. Kijk, school is geen hulpverleningsplek, maar het idee dat school alleen verantwoordelijk is voor leerprestaties is net zo belachelijk. In Amsterdam-West werkte de hulpverlening in dienst van het onderwijs, ontwikkelingsgericht en preventief. Niet eerst gedrag en dan leren, maar een integrale, directe aanpak. En dat hielp.'

Waarom lukt het uitrollen dan niet?

'Er zijn diverse factoren. Niet alle instellingen voor jeugd- en gezondheidszorg, welzijn en veiligheid mochten en mogen zich verbinden met scholen en samenwerkingsverbanden en ze willen dat ook niet allemaal. Verder zijn er in Nederland nog steeds weinig gecombineerde onderwijs/jeugdzorgprogramma's. Onderwijs en zorg hebben ieder hun eigen taal en cultuur. En soms waren scholen zo met hun eigen dingen bezig dat de samenwerking niet van de grond kwam.'

Hoe erg is dat?

'Erg. Ik hoopte dat we de ontwikkeling van de ZATs konden doorzetten en doortrekken in beleid. Ik vind dat in wet- en regelgeving moet vastliggen wat je van school(besturen) mag verwachten op zorggebied en wat zij mogen vragen van instellingen die niet of gedeeltelijk vanuit onderwijsmiddelen worden gefinancierd. Brede ondersteuning voor leerlingen en leraren moet een basisvoorziening zijn. De wet Zorg voor Jeugd en die voor Passend Onderwijs leken kansen te bieden, maar helaas, het is niet gelukt zo'n basisvoorziening in wet en regels te verankeren.'

Zorg op school wettelijk verankeren, gaat dat niet wat ver?

‘Uit internationaal onderzoek weten we steeds beter wat leren is, waar dat plaatsvindt, welke factoren invloed hebben en hoe je dat leerproces kunt ondersteunen. Het wordt steeds duidelijker dat het effectief is om ondersteuning deels te regelen in en rond scholen. Internationaal is de trend ook: breng specialistische zorg naar de frontlinie van opvoeding en onderwijs en versterk die daarmee, integreer dienstverlening waar nodig en ontwikkel inclusievere leeromgevingen.

In vergelijking met het buitenland komen we in Nederland niet goed weg. Wij zijn een van de meest gesegregeerde landen ter wereld met ons systeem van regulier en speciaal onderwijs. Ondertussen proberen we de groei van het speciaal onderwijs te beteugelen. Maar als we die segregatie willen ombuigen naar inclusievere leeromgevingen, in Passend Onderwijs, moeten we serieus nadenken over wat voor voorzieningen nodig zijn op school. En dat is een ingewikkelde discussie: de overheid kiest voor een benadering van onderop en laat het nu aan gemeenten en samenwerkende schoolbesturen over om afspraken te maken over een ondersteuningsplan. Ik vind dat de landelijke overheid het op dit punt laat afweten.’

U zou meer sturing willen?

‘Het klinkt wat paternalistisch, maar het gaat nu eenmaal niet vanzelf. We staan voor een enorme infrastructurele operatie. Als je dat niet wettelijk regelt, dan accepteer je dat er in een land grote verschillen ontstaan. Is zorg en ondersteuning nu en straks continue en overal gegarandeerd? Ik denk het niet. Kijk, alle eisen die de overheid aan het onderwijs stelt qua wet- en regelgeving komen terug in de toezichtkaders van de onderwijsinspectie. Maar dat is vrijwel alleen traditioneel onderwijsgericht, het ontbreekt aan een kader voor de inzet van andere professionals en voorzieningen. Het wordt straks moeilijk voor de inspectie om te beoordelen of een school voldoet aan de eisen van de wet Passend Onderwijs, omdat de overheid geen inhoudelijke criteria hiervoor heeft geformuleerd. Wie kan mij uitleggen wat in vredesnaam Passend Onderwijs is? De inhoudelijke stip op de horizon ontbreekt!’

De PO-Raad en de VO-Raad hebben dat wel geconcretiseerd.

‘Ja maar het Referentiekader Passend Onderwijs van PO-, VO-, MBO- en AOC-Raad is papier, het is niet wettelijk. Ik vind het te makkelijk dat de overheid het maar aan de besturen overlaat. Wij hebben de afgelopen tien jaar hard gewerkt voor samenwerkingsafspraken tussen alle instanties,

overheden en besturen. En dan had je iets bereikt, was er een wisseling van de (bestuurlijke) wacht en kon je weer opnieuw beginnen. Vaak als je het idee had: de zorg staat, viel het weer weg. Zorg op school moet deel worden van de basisinfrastructuur. Mensen moeten er op kunnen rekenen.’

Kunnen afspraken in het kader van de lokale educatieve agenda soelaas bieden?

‘Zeker, maar de principiële vraag is: wil je dat soort zaken aan schoolbesturen en gemeenten overlaten? Als je kijkt waar het scholen allemaal aan ontbreekt? Als een gemeente moet kiezen tussen maatschappelijk werk op een school of een voetbalveldje in de wijk, is dat een lastige politieke keuze.

Bovendien zijn die afspraken over Passend Onderwijs ook afhankelijk van beelden van hoe het zou moeten of zou kunnen?! Natuurlijk zijn er plekken waar het geweldig gaat. Maar in grossen ganzen zie je toch dat beelden van wat er allemaal mogelijk is, lang niet overal voldoende aanwezig zijn. Er is nauwelijks een architectuur van Passend Onderwijs in Nederland, van hoe dat er uit kan zien, wat de verschillende opties zijn. En dan bedoel ik niet bestuurlijk en financieel, maar echt inhoudelijk.’

Kunnen we dat niet leren van het buitenland?

‘Zeker, ik ben laatst in Schotland geweest, daar zijn ze bijvoorbeeld al zes jaar bezig op de lerarenopleidingen om zich voor te bereiden op meer inclusief onderwijs. Wij beginnen nu in Nederland. Vanuit de Alliantie Onderwijs en Jeugdzorg bekijken we samen met de lerarenopleidingen en anderen wat er in het leerplan van de opleidingen basis- en voortgezet onderwijs moet komen om leraren goed voor te bereiden op Passend Onderwijs.’

En hoe doe je dat?

‘De discussie is natuurlijk: hoe breed maak je zo’n opleidingsprogramma? Doe je op een gewone pabo alleen de basisleerkrachtsvaardigheden en een beperkt aantal complexe? Wat is basis- en wat complex? Kinderen hebben ook geen etiket basis of complex, het zijn gewoon kinderen. En als je op een school in Osdorp werkt, waar kinderen met veel gedrags- en leerproblemen zitten, dan móet je gewoon complexe leerkrachtsvaardigheden bezitten. Dat kun je niet een beetje doen.

Beter klassenmanagement kan helpen, denk ik, en het beter benutten van de expertise van leraren voor collegiale steun. Met geld van Stichting Kinderpostzegels ondersteunen we nu ruim 400 scholen via pedagogisch klassenmanagement en het programma Leer-Kracht. Zo dragen we hopelijk concreet bij aan het realiseren van Passend Onderwijs.’ ■